

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин

О. Б. Березовська-Чміль

Філософія політики

Методичні рекомендації

Івано-Франківськ
2024

УДК 334.02
ББК 67.401
Б 75

Філософія політики: методичні рекомендації до вивчення курсу.
Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 56 с.

Укладач:

Березовська-Чміль О. Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти:

Мишук М.Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Кобець Ю.В., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Філософія політики» містять вступ, тематику лекцій, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, індивідуальні завдання, питання для підсумкового контролю знань, зразки тестових завдань, рекомендовану літературу.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії, політології і міжнародних відносин (Протокол № 4 від 28 листопада 2024 року)

© Березовська-Чміль О.Б., 2024.
© ПНУ імені В. Стефаника, 2024

Зміст

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни.....	8
Тематичний план лекцій.....	13
Плани семінарських занять.....	23
Завдання для самостійної роботи.....	42
Індивідуальні завдання.....	44
Питання для підсумкового контролю знань.....	45
Зразки тестових завдань.....	50
Рекомендована література.....	52

Вступ

Філософія політики займає важливе місце в системі політичних наук. Її важливість зумовлена тим, що вона вивчає та аналізує основні принципи та закономірності політичних процесів, визначає їх сутність, логіку здійснення, детермінанти політичних відносин. Також навчальна дисципліна розглядає основні поняття та природу політики, роль людини в політиці, політичний простір і час, особливості політичного буття та пізнання, політичні цінності, сутність влади та політичної ідеології. Окрім того філософія політики дозволяє глибше зрозуміти феномен політики, виявити спільні та відмінні риси у функціонуванні політичних систем, спрогнозувати перебіг політичних процесів, визначити їх специфіку.

Вивчення навчальної дисципліни є необхідним для підготовки фахових політологів, оскільки сприяє розширенню наукового світогляду, підвищенню загальної культури здобувача, розвитку його критичного мислення, формуванню понятійно-категоріального апарату, особистісних якостей, вмінь і навичок, дає можливість сформулювати уявлення про основні політичні та управлінські проблеми, а також реалізувати ці знання на практиці.

Метою навчальної дисципліни є засвоєння основних фундаментальних ідей та принципів філософії політики як особливого способу концептуалізації світу політичного.

Основні завдання дисципліни: засвоєння знань про зміст принципів, категорій та сутнісних характеристик філософії політики; набуття навичок аналізу буття та місця людини в політиці, політичної легітимності та особливостей діяльності суб'єктів політики; отримання уявлень про співвідношення насилля та ненасилля в політиці, морального обов'язку та політичної доцільності, природи влади та моральної відповідальності. В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен:

знати:

- основні етапи процесу формування та розвитку політико-філософського світогляду;
- специфіку пізнання політичних явищ, логіко-методологічні та ціннісні підстави політичного пізнання;
- зміст базових політико-філософських понять, їх взаємозв'язок та ієрархію;
- основні закономірності та рушійні сили сучасних соціально-політичних процесів, значимі форми та способи здійснення політичної влади; взаємодію політики та моралі;
- ключові теорії та концептуальні підходи, що розкривають роль та механізми участі людини в історичному процесі, в політичній організації суспільства у поєднанні насилля та свободи.

вміти:

- орієнтуватись в різних течіях політико-філософської думки, в принципах та методах сучасних політологічних досліджень;
- застосовувати базові поняття філософії політики до аналізу різних політичних норм та цінностей, політичних доктрин, програм та ідеологій, з метою вивчення сучасних політичних інститутів та практик;
- аналізувати проблеми, що відносяться до людського виміру політики, специфіки політичної соціалізації особи, політичної етики, критеріїв і методів гуманізації політики, співвідношення загального блага та індивідуальних інтересів;
- володіти навиками узагальнення, аналізу висловлювань, умінням логічно правильно, аргументовано та чітко формулювати усну та письмову мову.

Структура навчальної дисципліни

Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття		Загальна кількість годин	
лекції		30	
семінарські заняття / практичні / лабораторні		30	
самостійна робота		120	
Ознаки дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
шостий	Політологія	третій	нормативний
Тематика курсу			
<p>Тема 1. Філософія політики як навчальна дисципліна</p> <p>Тема 2. Генеза філософсько-політичної думки</p> <p>Тема 3. Людина і політика</p> <p>Тема 4. Політика і мораль</p> <p>Тема 5. Пізнання і принципи політичної рефлексії</p> <p>Тема 6. Політична ідеологія як теоретико-політична парадигма буття</p> <p>Тема 7. Детермінантні основи та доцільність в політиці</p> <p>Тема 8. Системність у політичних відносинах та в політичній діяльності</p> <p>Тема 9. Буття влади</p> <p>Тема 10. Принципи легітимації політичної влади</p> <p>Тема 11. Політичний розвиток</p> <p>Тема 12. Політика, право та свобода</p> <p>Тема 13. Хронополітика</p> <p>Тема 14. Геополітика</p> <p>Тема 15. Соціокультурні суперечності сучасної політики</p>			
Загальна система оцінювання курсу		<p>Структура розподілу балів:</p> <p>1) робота на лекціях та семінарських заняттях – 20 балів</p> <p>2) індивідуальне завдання – 10 балів;</p>	

3) контрольна робота – 10 балів;
 4) самостійна робота – 10 балів;
 5) екзамен – 50 балів.
 Загальна кількість – 100 балів, форма підсумкового контролю – екзамен.

Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	A	зараховано
80-89	добре	B	
70-79		C	
60-69		D	
50-59	задовільно	E	
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F	

Вимоги до письмової роботи

Письмове опитування здійснюється у формі письмової контрольної роботи (або тестування), що максимально оцінюється у 10 балів.
 Виконання письмової роботи передбачає:
 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань під час підготовки та проведення семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури;
 2) при написанні роботи - виявлення розуміння сутності понять і термінів (5 балів), вміння

	аналізувати, структурувати основні принципи та методи дослідження (5 балів);
Семінарські заняття	<p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за п'ятибальною шкалою. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, презентація, опонування, доповнення, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативні тези, змістовні доповнення, що дійсно сприятимуть розгляду проблемних питань. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.</p> <p>Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь,

вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

– «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>За умови відпрацювання пропущених занять та належного виконання завдань студент (-ка) допускається до екзамену (підсумкова оцінка є результатом сумування балів за всі виконані завдання та форми контролю). Усі види завдань студенти повинні виконати до моменту виставлення підсумкової оцінки (як правило підсумковий бал виставляється на останньому семінарському занятті в кінці семестру). Мінімальна кількість балів для зарахування дисципліни – 50, максимальна – 100.</p>

Політика навчальної дисципліни

Політика навчальної дисципліни передбачає перездачу усіх невиконаних завдань у випадку пропущених занять без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на заняттях або ж невчасного виконання завдань студенту пропонується у визначений викладачем день і час відпрацювати пропущені заняття. У випадку незадовільного виконання завдань, виявів недобропорядної поведінки, академічної недоброчесності (списування, плагіату тощо), викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи. З поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за умови погодження із керівником курсу.

Інтегральна компетентність

ІК01. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та

невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним

ЗК06. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК07. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні

СК07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності, в тому числі з урахуванням потреб забезпечення сфер національної безпеки держави.

СК08. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.

Результати навчання

PH01 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності

PH03 Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності

PH04 Мати навички професійної комунікації

PH05 Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

PH06 Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності

PH08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

PH12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

PH13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

PH16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

Тематичний план лекцій

Тема 1. Філософія політики як навчальна дисципліна

Предмет філософії політики. Предмет філософії політики згідно історико–політичного та концептуального підходів. Спільне та відмінне у змісті термінів «філософія політики» та «політична філософія». Основні об'єкти вивчення філософії політики. Зв'язок філософії політики з іншими філософськими та політичними науками та специфіка цієї дисципліни.

Основні проблеми філософії політики як окремої філософської дисципліни: ідеальний суспільно–політичний устрій; критерії оцінки суспільно–політичних інституцій; вплив цих критеріїв на вибір та утвердження суспільно–політичного устрою; способи та методи пізнання політики.

Тема 2. Генеза філософсько-політичної думки

Передумови зародження філософії політики в Стародавній Греції. Політика як мистецтво засноване на знанні. Справедливість, добродієність та знання як абсолютні божественні істини. Закон і право як основи державного порядку. Вчення Сократа. Теорія «ідеальної держави» та справедливості Платона. Етатизм як основний напрямок політико–філософської думки Стародавньої Греції та Риму. Ідеал як відповідність природі людини. Держава як уособлення досконалості та справедливості. Залежність форми держави від пануючого суспільного прошарку. Негативне ставлення до ідеї громадянської свободи.

Зародження концепції «громадянського» у вченні Аристотеля. Політика та держава як відображення природних потреб людини, зокрема потреби у спілкуванні. Розумна природа людини як основа політики. Аристотель про «правильні» і «неправильні» форми політичного устрою. Економічна диференціація громадян як основа формування певної форми державного устрою.

Теологічна парадигма періоду Середньовіччя. Домінування принципу теократизму. Зародження антропоцентричної ідеї самоцінності людської

особи. Обґрунтування принципу розподілу духовної та світської влади, відносин між людиною-християнином та державою.

Ідея теократичного панування у вченні Августина. Політика як «боротьба добра та зла». Вчення про «град божий» та «град земний». Обґрунтування теократичної ідеї зверхності духовної влади над світською.

Фома Аквінський і зародження ідеї суверенітету влади народу. Обґрунтування права людини на реалізацію суспільних прагнень. Політика і держава як результат суспільного розвитку. Розрізнення суті, форми та способу використання влади. Держава як засіб підготовки людини до життя у «граді божому». Обґрунтування ідеї «держави загального благоденства».

Основні політико-філософські ідеї Нового часу. Розуміння громадянського суспільства, політики та держави як окремих систем життєдіяльності людей. Утвердження ідеї про автономію людини від суспільства. Поєднання ідей «природного права» та «суспільного договору».

Запровадження емпіричного аналізу до пізнання політичної дійсності Ніколо Макіавеллі. Звільнення політики від католицького універсалізму. Політика як окремішня щодо моралі та економіки сфера життєдіяльності людини. Обґрунтування принципу політичної доцільності. Обґрунтування громадянських передумов для встановлення республіканської форми правління.

Вчення Дж. Локка про «природній стан» у житті людства та «суспільний договір». Суверенітет народу. Обґрунтування Дж. Локом теорії конституційного обмеження влади. Право народу на непокору владі.

I. Кант про розширення свободи як мету існування людського роду. Концепція «правової держави»: держава як об'єднання людей, які підпорядковуються єдиним нормам права. Зародження теорії суспільної та політичної солідарності. Ідеалізація ролі держави Г. Гегелем. Відокремлення етичного світу сім'ї, соціального життя громадянського суспільства від публічного життя держави. Ідеалізація ролі держави у політичному процесі. Співвідношення категорій «мораль», «право» та «користь» у вченні I.

Бентама. Філософське обґрунтування змісту поняття «користь». Користь як синонім поняття благо. Спільне та відмінне у змісті понять «мораль» та «право». Вчення Дж. С. Міля про свободу. Визначення громадянської або суспільної свободи. Співвідношення незалежності особи та громадського контролю: громадська думка як загроза свободі. Корпоративний (груповий) характер моралі. Вчення про індивідуальну свободу.

Розвиток позитивізму та ірраціоналізму. Теорія політичного панування М. Вебера. Політичні явища як окремий вид буття. Розуміння держави як відносин панування, що спираються на легітимне насилля. Залежність між типом панування та типом держави: види легітимності. Політична сфера як процес розвитку еліт: В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс. Політичний розвиток як основа суспільства. К. Попер про «відкрите суспільство» як західну модель глобального світу. Заперечення історизму. Обґрунтування методологічного індивідуалізму. Протиставлення «відкритого» та «закритого» суспільств. Потреба ефективного контролю за владою. Соціальна інженерія як альтернатива революції та шлях переходу до «відкритого» суспільства. Теорія справедливості Дж. Роулза. Основні принципи справедливості. Обґрунтування принципів «розподільчої справедливості» як переліку процедур розподілу суспільного блага. Контрактистський (договірний) підхід до визначення суті справедливості.

Лібертаризм: Р. Нозік. Автономія особи як вища політична цінність. Обґрунтування трьох типів справедливості. Визначення історичних принципів справедливості. Егалітаризм: Р. Дворкін. Теорія справедливості як егалітарний розподіл цінностей. Критика контрактистського підходу до визначення справедливості Дж. Роулза. Проблема рівного початкового розподілу ресурсів.

Комунітаризм як сучасна альтернатива ліберальній традиції: Ч. Тейлор, М. Волзер. Ідетичність особи як її належність до певної спільноти. Теорія «стандартів якості» життя. Залежність ідеї справедливості від культурної специфіки суспільства.

Тема 3. Людина і політика

Особливий статус людини у світі. Суть політичної антропології. Специфіка людського буття: людина і природа, людина і суспільство, людина і культура. «Особа», «особистість», «індивід» та «індивідуальність» в системі суспільних відносин. Індивід та почуття солідарності в політиці. Суть поняття «людина політична». Суб'єкт політичної творчості, його можливості і межі, специфіка його дії на соціальний та духовний стан суспільства. Гуманістичні критерії політики та влади, історичні особливості формування та осмислення. Антропологічна сутність понять «свобода» та «справедливість». Проблема пошуку нового дискурсу справедливості в концепціях Дж. Ролза, Ю. Хабермаса, Н. Лумана. Співвідношення понять: «людина політична», «людина економічна», «людина світу». Людина перед обличчям політичних абсолютів. Людина і сенс її політичного існування.

Тема 4. Політика і мораль

Сфера політики та сфера моралі. Проблема моральності влади (Н.Макіавеллі, І.Кант, Е.Фромм). Історичні особливості становлення. Їх автономія та взаємозв'язок. Основні категорії моралі («совість», «добро», «зло», «справедливість», «несправедливість», «гуманізм» тощо). Зв'язок моральних норм з цінностями. Основні категорії політики («інтерес», «влада», «сила»), їх співвідношення з основними категоріями моралі. Функції політики, функції моралі. Шляхи, механізми, удосконалення моральних основ буття суспільства через політику. Політик як людина. Моральні злочини. Політичні злочини. Політика та загальнолюдські цінності. Відповідальність в політиці.

Тема 5. Пізнання і принципи політичної рефлексії

Співвідношення системи людського пізнання та політичної практики. Суть триєдності функцій політичної практики: як джерела пізнання; як способу використання знання; як критерія істинності знань. Політична практика та усвідомлення політичних процесів як єдність протилежних сторін. Моделююча політична практика та випереджаюче політичне пізнання. Метод узагальнення в системі політичного пізнання та політичної практики. Узагальнена практика як джерело пізнання політичних процесів. Місце та роль політичного рішення в системі політичного пізнання та практичних дій. Сутність понять «практика як джерело пізнання», «практика як спосіб використання знань», «практика як критерій істинності знань». Рівень ефективності та практичної значимості функцій. Принципи політичної рефлексії. Політична необхідність та випадковість. Можливість та дійсність в політиці. Частина та ціле в політиці. Політичний зміст та політична форма. Якість, кількість та міра в політиці. Політичне протиріччя та гармонія в політиці. Принцип заперечення в політичному розвитку.

Тема 6. Політична ідеологія як теоретико-політична парадигма буття

Поняття політичної ідеології як парадигми буття. Співвідношення понять «ідея», «теорія», «концепція», «доктрина» «ідеологія». Взаємозв'язок політичної свідомості, політичної психології та політичної ідеології. Структура та функції політичної ідеології. Політична культура та ідеологія. Політичний режим та ідеологія. Класифікація політичної ідеології. Різновиди політичної ідеології. Сучасні політичні ідеології та суспільно-політичні рухи.

Тема 7. Детермінантні основи та доцільність в політиці

Сутність детермінантних основ явища, факту, вчинку в політиці. Процес вияву причини як одна з визначальних вимог до політики, політичної діяльності. Безпосередність та опосередкованість детермінантних зв'язків в

політиці. Першопричина явища та факту в політиці. Неперервність причино–наслідкових зв'язків у політичних процесах. Доцільне обмеження у визначенні детермінантів та наслідків в політичній практиці. Закон зворотного зв'язку в причино–наслідкових діях. Причина та умови виникнення політичного явища, факту. Детермінантні основи в політиці: загальна, головна, особлива, одинична, суб'єктивна, безпосередня, опосередкована, проста, однофакторна (багатофакторна), системна (безсистемна), ближня, віддалена, глибинна. Політичні детермінанти за сферами відносин в суспільстві: економічні, соціальні, політичні, духовні (культурницькі). Відносна та абсолютна необхідність в політиці. Випадковість та ймовірність, на яких засновується розвиток. Політична діяльність як фактор спричиненості. Політична доцільність, її сутність. Зв'язок політичної детермінанти та політичної доцільності. Доцільність об'єктивного характеру. Доцільність суб'єктивного характеру, діалектика їх взаємозв'язку та взаємообумовленості в політиці. Критерії доцільності в політиці.

Тема 8. Системність у політичних відносинах та в політичній діяльності

Зв'язок політичних відносин та політичної діяльності: кореляційність, просторовість, функціональність їх системних зв'язків. Функції політичної діяльності та політичних відносин. Системність як взаємна трансформація внутрішніх елементів. Координація, субординація, взаємообумовленість внутрішніх елементів системи політичних відносин та політичної діяльності. Політичні відносини як система. Об'єктивна потенційність політичних відносин. Внутрішній та зовнішній аспекти просторових зв'язків в системі політичних відносин. Елементи системи політичних відносин. Політична системність як суперечливе утворення. Інституційна політична системність як система функціональних зв'язків. Політична діяльність як система. Суть

політичної діяльності, особливості її вияву у політичній сфері буття людини. Політична діяльність як умова політичних відносин. Мотиви політичної діяльності. Цілераціональні, цінніснораціональні, ефектні та традиціоналістські мотиви політичної діяльності за М. Вебером. Зв'язок політичної діяльності з політичною активністю, політичною участю, політичними інтересами. Принципи реалізації політичної діяльності в її системному вияві: об'єктивність, програмність, оптимальність, принциповість, органічний та постійний зв'язок з об'єктом діяльності, колегіальність, конкретність, відшукування основної ланки, функціональна компетентність. Взаємозв'язок системи політичної діяльності, системи політичних відносин та політичної системи.

Тема 9. Буття влади

Предмет і основна проблематика політичної онтології. Критерії політичного буття. Сутність та існування, дійсність та реальність, детермінізм, індетермінізм в політиці. Сутність політичної влади, її модульні визначення. Проблема визначення влади у З.Фрейда, Ф.Оппенгеймера, К.Юнга, Е.Фрома, М.Фуко, Н.Боннію. Співвідношення політики та влади. Влада як суспільне явище. Соціологія та «космологія» влади. Спосіб відтворення абсолютиської системи політичної влади. Самовідтворення влади через ідеологію модернізації. Спосіб відтворення влади в демократичних суспільствах. Технократизм та влада К.Гьодель. Раціональність та ірраціональність влади за М. Крозьє. Концепція «полюсів росту» Ф.Перру, А.Сові. Відтворення влади в епоху постмодернізму. Проблема універсальності влади у М.Фуко, К.Шмітта, Ж.Френда, Н.Пуланза. Структурно–функціональні дослідження «мікрофізики влади» у Р. Барта, Т. Парсонса, Ю. Хабермаса, Е. Кенетті, Б. Рассела, К. Шмітта, П. Рікера. Легітимізація політичної влади. Суспільне буття політики та влади. Мистецтво політичного діалогу як політичне мистецтво. Онтологічні основи політичного партнерства.

Тема 10. Принципи легітимації політичної влади

Проблема легітимації як цілісна й актуальна теорія. Зміст поняття «легітимізації», його місце в утвердженні системи політичної влади. Суть легітимації політичної влади у поглядах Ж.Френда. Відмінність понять «легітимність влади» та «легальність влади». Легітимність та примус. Легітимність влади та трансцендентність санкції управління. Юридична та політична сутність понять «легітимність» та «легальність» влади. Теорія тотожності легітимної та легальної влади М.Вебера. Звернення до ідеалів, цінностей, аргументацій, теорій, природним та надприродним силам, персонам в процесі легітимізації політичної влади. Проблема істинності влади та легітимація. Раціональність легітимізованої влади. Місце віри, довіри, закону в системі легітимізації політичної влади. Способи легітимізації політичної влади. Юридична, правова легітимація як легалізація політики та влади. Ідеологічна система легітимації політичної влади. Культурницько–традиціоналістська система легітимації влади та політики. Суспільна орієнтація (етичний аргумент) як визначальний принцип легітимації влади. Суть моральної легітимізації політики та влади. Перехідний період в суспільстві – умови, шляхи, суперечності в легітимації та легалізації влади.

Тема 11. Політичний розвиток

Суть політичного розвитку, його історичні форми та детермінанти. Поступальність розвитку політичних процесів. розвиток політичних відносин. розвиток політичної діяльності, її організаційних форм. Ідея та приклади політичного розвитку в системі геополітичних відносин.

Тема 12. Політика, право та свобода

Еволюція відносин «влада – закон». Вияв політики та влади як основа права за Ж.Френдом. Суть насильницьких дій влади та співвідношення їх з правовими нормами у концепції Н. Пуланзаса. Механізм «дисциплінування» суспільних відносин за М.Фуко. Поєднання через правову регулятивну сферу політики та ідеологічного регулятивного механізму. Суть діалектичних відносин у системі “влада – закон – мораль”. Загальна характеристика свободи (свобода як соціальне поняття; діяльнісна сутність свободи; свобода як процес). Історичні способи та форми утвердження людської свободи. Аспекти свободи: економічний, духовний, політичний. Моральна, політична, юридична відповідальність як суть утвердження свободи.

Тема 13. Хронополітика

Проблема «часового простору». Типологія соціальних форм часового простору в політології. Плюралізм типів соціального часу. Суть лінійного та циклічного типів соціального часу. Збалансування часу різних суспільних процесів у політичному житті. Часова дисгармонія у політиці. Співвідношення минулого, теперішнього та майбутнього часу у політиці. «Серединний» час. «Вісьовий час» К.Ясперса, та його значення для обґрунтування місця і ролі людини у історичних формах політичного буття. Мобілізаційна сутність прискореного часу. Часові ритми, їх вплив на розвиток політичних процесів. Есхатологічний час. Ефективність використання часу в політиці, його залежність від розвитку політичної культури суспільства та рівня політичного розвитку політичних відносин.

Аксіологічні характеристики часу в політиці. Час розвитку, перехідний час, час стагнації, революційний час тощо. Час як ресурс політики та влади. Праця та хронополітика. Хронополітика дозвілля у політико–філософських концепціях Ф. Гейлора, Ж. Фридмана, Е. Морена, Ж. Дюмазедьє, О. Гьоффе.

Тема 14. Геополітика

Політичний простір, його структури. Простір правової політики. Простір економічної політики. Простір державної політики. Простір адміністративної політики. Простір політичних дій, соціальних груп, верств. Простір дій політичних партій, політичних інститутів. Геополітика. Суть визначення поняття “геополітика” у працях Ш. Л. Монтеск’є, Л. Челлена, Х. Маккіндера, Ф. Ратцеля. Проблема влади та держави у геополітиці. Проблема комунікативних зв’язків в геополітичному просторі держави. Пріоритетні канали комунікацій. Геополітика як система зв’язків між просторовими та функціонально–політичними характеристиками тих чи інших регіонів світу. Суть геополітичного мислення в політиці. Європейство та євразійство – особливості взаємозв’язку та вияву політичного життя. Геополітика та проблеми стабільності. Проблема автентизму та мімесісу (А. Тойнбі) на геополітичному просторі. Геополітичний виклик цивілізаційній ідеї. Принципи нового світового порядку, їх вплив на трансформацію політичного простору світу. Цивілізаційна презумпція всезагальної довіри (недовіри). Суть теорії геополітичного «екзистенціалізму». Геополітична та цивілізаційна самосвідомість України: точки перетину.

Тема 15. Соціокультурні суперечності сучасної політики

Природа культурної гегемонії. Інформаційна нерівність та політичний гегемонізм. Економічні детермінанти у визначенні політичних процесів, її позитивні та негативні риси. Політичні теорії економічного детермінізму. Духовне виробництво та його вплив на трансформацію змісту та форм політичної діяльності. Функції культури в політиці. Проблема сенсу життя людини: культурологічне та політичне визначення (Дюркгейм, З. Фрейд, К. Маркс, В. Франкл, К. Ясперс, Г. Х. Гадамер). Суть системи політичних технологій, їх культурологічні парадигми. Націоналізація та

денаціоналізація політичних процесів в сучасному світі, детермінанти, що їх визначають. Теорії суспільних відносин як відносин людей–агентів системи політичних технологій. Місце політичних еліт в системі технологій виробництва суспільства. Ч. Сноу про «дві еліти» та «дві культури» в політиці. Гуманістичні універсалії у мові та практиці сучасної політики. Задоволення соціальних потреб у процесі міжкультурного обміну та сучасного духовного виробництва, їх вплив на формування політики.

Плани семінарських занять

Тема 1. Політико–філософські концепції Античності та Середньовіччя.

План.

1. Сократ як засновник політичної філософії.
2. Теорія «ідеальної держави» та тоталітарної справедливості Платона.
3. Зародження концепції «громадянського» у вченні Аристотеля.
4. Теологічна філософська парадигма періоду Середньовіччя.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: ідеальна держава, тоталітарна держава, громадянський, теологія, релігійна доктрина.
2. Як Ви розумієте знамениті афоризми Сократа «Я знаю, що нічого не знаю», «Пізнай самого себе»?
3. Чому Сократ, Платон, Арістотель були противниками демократії? Як розуміти висловлювання Платона, що «свобода губить демократію», «демократія п'яніє від свободи»?
4. Деякі вчені вважають спадщину Платона джерелом концепції тоталітаризму. Які, на Вашу думку, ідеї Платона дають підстави для

таких міркувань? Проілюструйте свою відповідь цитатами з творів Платона.

Теми рефератів:

1. Порівняльний аналіз політичних поглядів Платона та Арістотеля.
2. Порівняльний аналіз політичних ідей Томи Аквінського та Аврелія Августина.

Тема 2. Політико–філософські концепції Модерну та Постмодерну.

План

1. Характерні риси розвитку політичної філософії на початку ХХ століття.
2. Лібертаризм. Автономія особи як вища політична цінність (Р. Нозік).
3. Егалітаризм: Р. Дворкін.
4. Комунітаризм як сучасна альтернатива ліберальній традиції (Ч. Тейлор, М. Волзер).

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: модерн, постмодерн, лібертаризм, егалітаризм, комунітаризм, лібералізм.
2. Порівняйте політичні погляди Р.Нозіка та Р.Дворкіна
3. Охарактеризуйте сутність комунітаризму та лібералізму
4. Дайте визначення понять «лібертаризм» та «егалітаризм»

Теми рефератів:

1. Справедливість як основа ідеї сучасного лібералізму.
2. Природа та рушійні сили діяльності людини у концепціях європейського ірраціоналізму (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше)
3. «Новий образ людини» та обґрунтування гуманістичної сутності розвитку представниками німецького екзистенціалізму (М. Хайдеггер, А. Камю).
4. «Новий образ людини» та обґрунтування гуманістичної сутності

розвитку представниками французького екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, Е. Фром).

Тема 3. Принципи політичної антропології.

План

1. Місце людини в політичних процесах:
 - а) «людина політична»;
 - б) ціннісні пріоритети політичної антропології;
 - в) предметний метод політичної антропології.
2. Принцип політичної антропології.
3. Гуманістичні критерії політики та влади, історичні особливості формування та осмислення.
4. Обґрунтування антропологічної сутності політики у працях Ю. Хабермаса, Н. Лумана, О. Гьоффе.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: людина політична, політична антропологія, антропологічна сутність політики, солідаризм. Систематизуйте принципи політичної антропології і подайте їх розгорнуте трактування.
2. Підготуйте у своєму конспекті таблицю історичних типів антропологічних теорій політики та влади, покажіть їх внутрішні логічні конструкти та критерії відмінності.
3. Проаналізуйте особливості методів генералізуючого та індивідуалізуючого характеру. Яке їх місце в пізнанні та відтворенні політичних процесів.
4. Проаналізуйте працю Дж. Ролза «Теорія справедливості». Яким чином у ній досліджуються відносини: «людина – держава», «людина – права»,

«влада – справедливість», «власність – справедливість». Що таке справедливість політики, владних дій?

5. Яким чином в історії формувалися критерії визначення гуманізму політики та влади. Випишіть в конспекти з праць Т.Гоббса, Дж.Локка, Р.Декарта, Ш.–Л. Монтеस्क'є, І.Канта, Г.В.Гегеля, Р.Арона, Е.Фрома, К.Поппера ті місця, де конкретно досліджуються (чи хоча б формулюються) такі критерії.

6. Поясніть, яким чином через індивіда в політиці реалізується почуття солідаризму. Як цю проблему досліджує О. Гьоффе?

7. Проаналізуйте співвідношення понять: «людина політична», «людина економічна», «людина нації», «людина світу»

8. Поясніть, в чому ви вбачаєте модернову сутність розуміння проблем політичної справедливості в антропологічних теоріях А. Макінтайра, Х.Кельзена?

9. Як співвідносяться між собою цінності, ідеали, потреби та інтереси з функціональними особливостями політичного буття людини (в державі з демократичним, тоталітарним типом політичного режиму; державі перехідного типу)?

Теми рефератів:

1. Проблеми політичної антропології у мислителів Нового часу.
2. Індивід та почуття справедливості у політиці.
3. Людина і сенс її політичного існування.

Тема 4. Формальний та неформальний принципи у політичному самовизначенні людини

План:

1. Дії формального («законницького») та неформального («сповідального») принципів соціальної організації.
2. Можливості формального принципу.

3. Формалізація як окреслення сфери невідчужуваної автономії особи.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: автономія особи, формальний та неформальний принципи соціальної організації, самовизначення людини, відчуження, ідеали, цінності, традиції.
2. Як би ви пояснили суть дії формального («законницького») та неформального («сповідального») принципів соціальної організації? Як вони співвідносяться між собою?
3. Що таке формальний принцип у політичному самовизначенні людини? Які межі його дії? Яким чином у лібералістських концепціях (Т.Гоббса, Дж. Локк, І.Кант тощо) відображається спосіб реалізації цього принципу в політиці як окреслення сфери невідчужуваної автономії особи? Випишіть ці позиції першоджерел у свої конспекти.
4. Яким чином М.Вебер та М.Крозьє у своїх дослідженнях розв'язують проблему формалізації системи соціально–політичних відносин у постнекласичну добу?
5. Яка роль етики, права, ідеології, традицій у формалізації соціально–політичної сфери буття? Покажіть це на прикладі історії становлення держави демократичного типу у Англії, Франції, Німеччині, Україні.
6. В чому полягає суть дії неформального принципу у політичному самовизначенні людини? Він доповнює, заперечує чи обумовлює формальний принцип?
7. Яким чином людські ідеали, інтереси, система духовності, ціннісні орієнтири, месіанські почуття створюють основу, завдяки утверджують неформальні принципи міжсуб'єктних відносин у політиці? Продемонструйте це на конкретних прикладах.
8. Яким чином впливає домінація формальних чи неформальних принципів у політичному самовизначенні людини на розвиток різних типів політико–правової культури у сучасному світі?

Теми рефератів:

1. Проблема справедливості у політичній філософії.
2. Суспільно–політичні відносини як міжіндивідуальний, міжгруповий обмін інформацією.
3. Суспільне життя як знакова система, символізм її змісту.

Тема 5. Політика як різновид духовного виробництва.

План

1. Суть духовного виробництва, його зв'язок з політичними процесами.
2. Духовність і прагматизм в політиці.
3. Суспільно–політичні відносини як міжіндивідуальний, міжгруповий обмін інформацією.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: духовність, прагматизм, духовне виробництво, релігія, ідея, ідеологія.
2. Що таке виробництво політичної інформації? Які способи її транслявання? Яке місце вона займає в політичній системі та які її функції?
3. Як співвідносяться між собою «політична діяльність» та «дозвілля»? Як би ви охарактеризували визначення свободи через кожну з них?
4. Проаналізуйте чи коректно сформульоване визначення: «Політичне виробництво – це процес створення людиною та людством загалом всіх форм ідеального (почуттів, ідей, знань, уявлень, ідеалів, цінностей тощо).
5. Що таке суспільно–політичний ідеал? Як співвідносяться між собою поняття «ідеал», «ідея», «ідеологія», «утопія»?
6. Чи є релігія як специфічна форма суспільної свідомості продуктом політичної діяльності?

7. Що є характерним для політичної свідомості сучасного українського суспільства?
8. Як співвідносяться між собою політика та мистецтво?
9. Які соціальні функції виконує політика як різновид духовного виробництва?
10. Чи може відображати політична свідомість те, чого ще немає реально в житті суспільства? Який механізм такого відображення?
11. Що таке політичний нігілізм? Які причини його існування? Чи потрібно його переборювати?
12. Які сфери духовного життя суспільства найбільше сприяють процесові соціалізації особи?
13. Як співвідносяться між собою політичне буття та політична свідомість?

Теми рефератів:

1. Суспільне виробництво і виробництво свідомості в політиці.
2. Раціоналізм та ірраціоналізм в політичній теорії особливості історичного вияву.
3. Суспільне життя як знакова система, символізм її змісту.

Тема 6. Суб'єкти та об'єкти пізнання в політиці

План

1. Місце гносеології в системі політичного знання.
2. Суб'єкт політичного пізнання.
3. Об'єкт політичного пізнання.
4. Принципи співвідношення суб'єкта та об'єкта у пізнавальному процесі.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: пізнання, гносеологія, політичний факт, політична ідея, політична концепція, політична доктрина, політична гіпотеза, політична теорія.
2. Звернувшись до першоджерел, порівняйте особливості розуміння суті суб'єктів та об'єктів політичного пізнання в історії становлення політичної науки у працях: Арістотеля, Августина, Н.Макіавеллі, Т.Гоббса, Ж.Ж.Руссо, І.Канта, Г.В.Ф.Гегеля, Ф.Ніцше, Е.Фромма, К.Поппера).
3. В чому суть особливостей теоретичного пізнання політичних процесів та які його межі? Чому ці межі існують взагалі?
4. Що таке догматизм у політиці? Як співвідносяться між собою догматизм, традиціоналізм та консерватизм у політиці? Продемонструйте це на конкретних прикладах.
5. Що таке сюрреалістичність у політиці? Які її прояви, джерела?
6. Що таке інтерпретація політичних процесів? Яке її співвідношення з істиною? Як взагалі б ви співставили поняття «істина» та «політика».
7. Які якості характеристики людини можна вважати соціально–політичними? Яке місце вони займають у її житті?

Теми рефератів:

1. Історичні варіанти політичної гносеології.
2. Механізм пізнання суті політико–правового простору буття людини у Т. Гобса.
3. Суб'єкт та об'єкт політичного пізнання Дж. Локка.

Тема 7. Пізнання і політична практика. Принципи політичної рефлексії.

План

1. Співвідношення системи людського пізнання та політичної практики.
2. Суть моделюючої політичної практики та випереджаюче політичне пізнання.

3. Місце та роль політичного рішення в системі політичного пізнання.
4. Принципи політичної рефлексії.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політична практика, політична рефлексія, політична можливість, політична дійсність, політична випадковість, політична необхідність.
2. Що на вашу думку є головним для кожної людини: пізнавати політичні процеси чи практично змінювати їх? А може те, про що говорить А.Камю: «Кожному поколінню властивим є вважати покликанням свого буття – перебудова світу. Моє ж, звичайно, вже знає, що світ не перебудуєш. Але його завданням може бути щось більш значиме. Воно полягає в тому, щоб не дозволити світові зникнути»?
3. Які принципи політичної рефлексії ви знаєте? Проаналізуйте їх. Порівняйте їх пізнавальне значення, їх взаємозв'язок.
4. Яким чином пов'язані між собою суть та явище в політиці? Покажіть таку систему взаємозв'язку на практиці?
5. Розкрийте зміст діалектичного взаємозв'язку в політичному пізнанні категорій «політична необхідність» та «випадковість».
6. Яким чином у праці «державець» Н.Макіавеллі «використовує» для аналізу політичних процесів категорії «можливість» та «дійсність»?
7. Продемонструйте на конкретному прикладі, яким чином у політиці взаємообумовлюють себе ціле та частина.
8. Яке місце займає внутрішнє протиріччя у політичних процесах? Що таке антагоністичні та неантагоністичні суперечності в політиці?
9. Проаналізуйте суть процесів перехідного періоду в державі (на прикладі сучасної України) через категорії «якість», «кількість», «міра».

Теми рефератів:

1. Принцип людського пізнання та політичної практики.
2. Мета та результат у політичному пізнанні та політичній практиці.
3. Співвідношення логіки політичного пізнання та політичної практики.

Тема 8. Загальні зв'язки та взаємодія в політиці.

План

1. Зв'язок та розвиток – основні принципи діалектики політики.
2. Історичні особливості вияву дії загальних зв'язків та взаємодії в політиці.
3. Система взаємодії та взаємозв'язків внутрішніх елементів політичної системи.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політична взаємодія, взаємозв'язок, політична система, політична стратегія і тактика, політичний процес.

Як ви розумієте діалектичну взаємозобумовленість постійності та тимчасовості форм зв'язків та взаємодії у політичному процесі? Чи має це якесь відношення до стратегії і тактики у політиці?

2. Які джерела визначення сутності явища у політиці? Яким чином вони поділяються?

3. В чому полягає суть розвитку та саморозвитку політичного процесу? Чим тут політичний процес відрізняється від природного? Коли ким і яким чином в історії становлення політичної науки ці принципи були досліджені? Конкретно підтвердіть свою думку знанням текстів першоджерел.

5. Прокоментуйте визначення: «Прогрес та регрес суспільно–політичного розвитку – це антагоністично протилежні за напрямом та змістом, не поєднані у часі, але співіснуючі у взаємозв'язку сторони розвитку. Прогрес політичної сфери життя – це підвищення життєздатності людини, стійкості розвитку політичної системи та відносин, зміцнення їх моральних та правових основ, утвердження релігійної форми свідомості та націоналістичної ідеології. Регрес у політиці – це деградація вище

окреслених підстав, погіршення умов життя людини, що обумовлене однопартійною системою в державі».

Теми рефератів:

1. Зв'язок потреб та інтересів в політиці.
2. Прогресування суспільно–політичних відносин як взаємодія інтересів влади та власності.
3. Суть системи зв'язків та взаємодії сфер людського буття.

Тема 9. Ідея політичного розвитку

План

1. Суть політичного розвитку, його історичні форми та детермінанти.
2. Поступальність розвитку політичних процесів:
 - а) розвиток політичних відносин;
 - б) розвиток політичної діяльності, її організаційних форм.
3. Ідея та приклади політичного розвитку в системі геополітичних відносин.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політичний розвиток, політичні відносини, політична діяльність, політична участь.
2. Який вклад у дослідження ідеї політичного розвитку робить І.Г.Гердер?
3. В чому полягає суть раціоналістичного варіанту трактування ідеї політичного розвитку у Г.В.Ф.Гегеля? Чим його погляди на цю проблему відрізняються від тих, які репрезентує А.Августин, Т.Гоббс? Доведіть свою думку, спираючись на текст першоджерел цих мислителів.
4. Проаналізуйте слова Ф.Енгельса: «Історія в такий же спосіб як і пізнання не може отримати остаточне завершення якимось досконалим, ідеальним станом людства; досконале суспільство, досконала «державна», це – речі, які існувати можуть лише в уяві. Навпаки ж, всі суспільні стани, що змінювалися одні за іншим впродовж всієї історії, є лише перехідними

етапами від нищих рівнів до вищих. Кожний із станів є необхідним і, таким чином, має своє виправдання стосовно того часу і тих умов, які спричинили його виникнення. Але і він перестає бути міцним і втрачає своє виправдання перед фактом нових, вищих, значимих умов, що поступово розвиваються у його ж надрах. Він змушений віддати переваги вищому рівню, який, у свій час таким же чином занепадає та гине».

5. Яким чином формуються, актуалізуються та розв'язуються внутрішні суперечності у розвитку політичної ситуації? Спробуйте продемонструвати це на конкретному прикладі.
6. Суть природної необхідності у розвитку історії, що репрезентована теорією Ж.А.Кондорсе – це псевдонаукова концепція чи навпаки?
7. Яка внутрішня взаємообумовленість політичного розвитку на рівні держави та на рівні міждержавних відносин?

Теми рефератів:

1. Проблема політичного розвитку у провіденціалістській світській філософії Ж.Бодена та Ф.Бекона.
2. Ідея циклів та ритмів історичного розвитку у політико–правових поглядах Д.Віко та О.Шпенглера.
3. Проблема політичного розвитку в поглядах утопістів (Т.Мор, Т.Кампанелла, Р.Оуен, К.А.Сен–Сімон)

Тема 10. Принцип історизму в політиці.

План

1. Принципи історизму в політиці як вияв закономірностей розвитку суспільства.
2. Витоки історії та її політичний сенс.
3. Історична відповідальність та політика.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: принцип історизму, політичні традиції, політичне минуле, історичні паралелі.
2. Яке місце «людина політична» займає в історії? А яке місце у ній займає «людина позаполітична»?
3. Звернувшись до праць Г.В.Гегеля, Ф.Броделя, Л.Февра, Дж.Тойнбі, Х.–Г. Гадамера, проаналізуйте, яким чином з їх точок зору історія може виступати як органічна єдність політики, економіки та культури. Систематизуйте погляди цих авторів за способами дослідження цієї проблеми.
4. Проаналізуйте співвідношення принципу історизму з іншими (об'єктивності, системності тощо), визначте їх місце у пізнанні та практичному творенні політичних процесів.
5. Як пов'язане минуле з теперішнім та майбутнім у політичних процесах?
6. Історик В.О.Ключевський писав: «Дуже погано, коли народ не має своєї історії. Але ще гірше, коли він має її занадто багато». Як ви розумієте ці слова?
7. Яке місце займає принцип історизму в українській політичній думці та політиці?
8. Яке місце у політиці займають історичні паралелі? Наведіть приклади.
9. Як співвідносяться між собою політичні традиції та історія?

Теми рефератів:

1. Загальні та етапні суперечності в політиці.
2. Історичний процес як породження нової якості в політиці, нової соціальної системи.
3. Місце «людини політичної» в здійсненні історичних процесів.
4. Співвідношення понять «політична історія» та «історія політики»

Тема 11. Детермінантні основи та доцільність в політиці.

План

1. Суть детермінантних основ явища, факту, вчинку в політиці.
2. Неперервність причино–наслідкових зв'язків у політичних процесах.
3. Причини та умови виникнення політичного явища, факту.
4. Політична доцільність, її сутність.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політичне явище, політичний факт, політична доцільність, політична діяльність, детермінізм.
2. В чому полягає суть суб'єктності та об'єктності детермінантних основ в політиці? Що є переважаючим тут – суб'єктні чи об'єктні чинники?
3. Як ви розумієте слова А. Турена: «... суспільство не є «природною» системою, що існує за межами дій акторів... – учасників системи дійства. Історія репрезентує себе як певну соціальну драму їх суперечностей, ставкою яких є контроль над виробництвом суспільством самого себе шляхом використання знань, накопичених ресурсів, перевороту у системі цінностей». Які детермінантні основи суспільного буття тут визначаються автором? Яке відношення вони мають до політики?
4. Чи можна визначити першопричину явища фікту в політиці? Аргументуйте свою думку.
5. На конкретному прикладі продемонструйте можливу дію детермінантних основ у політиці, які можуть виступати як: загальна, головна, особлива, одинична, суб'єктивна, безпосередня, опосередкована, проста, однофакторна (багатофакторна), системна (безсистемна), ближня, віддалена, глибинна.
6. Проаналізуйте через категорії «випадковість» та «ймовірність» суть таких політичних процесів: утвердження тоталітарного режиму в СРСР; перебудовчі процеси в СРСР 80– поч. 90–х рр.; проголошення незалежності України.

7. Подумайте, яке місце серед інших детермінат в політиці займає діяльність?

Теми рефератів:

1. Детермінанти політичних процесів.
2. Відносна та абсолютна необхідність в політиці.
3. Критерії доцільності в політиці.
4. Політична діяльність як фактор спричиненості

Тема 12. Системність у політичних відносинах та в політичній діяльності.

План

1. Зв'язок політичних відносин та політичної діяльності.
2. Політичні відносини як система:
 - а) об'єктивна потенційність політичних відносин;
 - б) елементи системи політичних відносин;
 - в) інституційна політична системність.
3. Політична діяльність як система

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політичні відносини, політична діяльність, системність в політиці.
2. Яким чином пов'язані між собою системність та внутрішня трансформація структурних величин політичного процесу?
3. В чому полягає суть взаємообумовленості та субординації внутрішніх елементів системи політичних відносин та політичної діяльності?
4. Дослідіть діалектику внутрішніх та зовнішніх аспектів просторових зв'язків у системі політичних відносин.
5. В чому полягає суть кількісних та якісних визначень інституційної системності?

6. Яким чином політична діяльність детермінує розвиток (прогресування; регресування) системи політичних відносин?
7. Дослідіть внутрішню структуру політичної діяльності.
8. Дослідіть, яким чином в історії розвитку людства змінювалася мотиваційна система політичної діяльності.
9. Що таке ідеальні мотиваційні основи політичної діяльності за М.Вебером? Чи відображають вони реальний бік складних політичних процесів?
10. Дослідіть системний вияв основних принципів реалізації політичної діяльності.

Теми рефератів:

1. Функції політичної діяльності.
2. Функції політичних відносин.
3. Суть природних та соціальних систем.

Тема 13. Буття влади.

План

1. Сутність політичної влади, її модусні визначення:
 - а) політика та влада;
 - б) влада як суспільно–історичне явище;
 - в) соціологія та «космологія» влади;
 - г) принцип існування влади.
2. Самовідтворення влади:
 - а) принципи відтворення влади в тоталітарному та демократичному суспільствах;
 - б) технократизм та влада;
 - в) концепція «полюсів росту» Ф.Перру, А.Сові.

3. Принцип універсальності влади.
4. Суспільне буття політики та влади.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політична онтологія, буття влади, політична влада, індетермінізм.
2. Розкрийте суть структури політичної онтології. Визначте особливості системних зв'язків її елементів. В чому полягає різниця між поняттям (їх змістом): «онтологія», «політична онтологія», «релігійна онтологія», «історична онтологія»?
3. Поясніть, у чому хоче нас переконати М.Фуко, коли стверджує: «... влада – це не інститут, не структура, це і не якась там сила, якою хтось володіє. Це ім'я, яким називають деяку складну ситуацію в даному суспільстві»? Чи можете ви погодитись з твердженням філософа?
4. Чи правим є М.Фуко, коли стверджує, що влада у будь-якому суспільстві є невидимою, спостерігати можна лише її вияви, процедури, стратегії (у промовах, зверненнях, дисципліні)?
5. Випишіть у конспекти та проаналізуйте суть визначення розуміння політичної влади у З.Фрейда, М.Фуко, Ф.Е.Оппенгейлера, К.Г.Юнга, Е.Фромма, С. Дж.Бенна. Н.Бонніо.
6. Що таке індетермінізм в політиці. Яке відношення він має до поняття «влада»?
7. Яким чином досліджується універсальність політичної влади у Ж.Греша, К.Шмітта, Ж.Френда, Н.Пуланза? Чи дійсно вона є універсальною? Аргументуйте свої відповіді конкретними зверненнями до першоджерел.
8. В чому полягає суть відкритого та прихованого типу влади за концепціями Н.Боббіо та П.Ріккера? Який тип політичної влади в Україні?

Теми рефератів:

1. Суть об'єктивних основ в політиці.
2. Принципи політичної онтології.

3. Співвідношення онтології політики та онтології влади.

Тема 14. Хронополітика.

План

1. Проблема часового простору в суспільних науках.
2. Плюралізм типів соціального часу.
3. Політичний час та астрономічний час.
4. Часові ритми, їх вплив на розвиток політичних процесів.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політичний час, хронополітика, хронологія.
 2. В чому полягає суть лінійності та циклічності типів соціального часу? Яке значення вони мають для розуміння політичних процесів? Який з цих типологічних підходів, на вашу думку допомагає об'єктивніше розкрити суть політики, місце людини в ній?
 3. Чи співпадають між собою хронологія політики, хронологія історії, хронологія економіки? Як вони співвідносяться?
 4. Що таке часова дисгармонія в політиці? Це:
 - а) політичні процеси «випереджають» час що об'єктивує їх існування;
 - б) політичні процеси «відстають» від об'єктивуючих умов їх існування;
 - в) різні політичні процеси, що протікають в різний час;
 - г) регресуючий (повернутий в минуле) політичний процес;
 - д) час в суспільстві, що переживало стагнацію;
 - е) коли логіка історії не співпадає з логікою часу.
- Чи може щось зовсім інше? Обґрунтуйте свою думку.
5. Яку роль, на думку К.Ясперса, в системі схематизації історії відіграє «вісьовий час»?

6. Як ви розумієте (як співіснування, як «незацікавлене» паралельне існування, як одне спільне існування) існування часової логіки та часової історії в політиці? Чи є вони реальними?
7. Як співвідносяться між собою праця та хронополітика? (При аналізі цієї проблеми зверніться до праць Ф.Тейлора, Ж.Фридмана, Е.Морена, Ж.Дюмазедьє, О.Гьоффе).

Теми рефератів:

1. Соціальні форми часового простору в політиці, їх типологія.
2. Гносеологічна сутність часового простору політики.
3. Онтологічна сутність часового простору політики.
4. Антропологічна сутність часового простору політики.

Тема 15. Геополітика.

План

1. Політичний простір, його структура:
 - а) простір державної політики;
 - б) простір адміністративної політики;
 - в) простір політичних дій соціальних верств;
 - г) простір дії політичних інституцій.
2. Геополітика як система зв'язків просторових та функціонально–політичних основ буття людини.
3. Дивергенція та інтеграція в системі геополітичного перергрупування.
4. Геополітична та цивілізаційна самосвідомість України: точки перетину.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Вивчити та законспектувати визначення понять: політичний простір, геополітика, дивергенція, інтеграція, цивілізація.
2. Що таке геополітичне мислення в політиці? На які методологічні принципи спирається така система мислення?

3. Яким чином суть поняття “геополітика” визначається у працях Ш.Л.Монтеск’є, Р.Челена, Х.Маккіндера, Р.Ратцеля?
4. Які аспекти влади та держави досліджуються геополітикою?
5. Чи досліджував проблеми геополітики І.Кант? Якщо так, то які саме проблеми він пробував розв’язати?
6. Як А. Тойнбі аналізує суть проблеми автентизму та мімесісу в геополітичному просторі?
7. Як утверджують себе принципи нового світового порядку і який їх вплив у сучасних умовах на трансформацію геополітичного простору?
8. Дослідіть, в чому суть теорії геополітичного екзистенціалізму.
9. Які пріоритетні канали комунікативних зв’язків в сучасному світі формують геополітичні відносини?

Теми рефератів:

1. Типологія політичного простору.
2. Простір правової політики.
3. Простір економічної політики
4. Проблема комунікативних зв’язків в геополітичному просторі держави.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Пізнання і політична практика.
- ✓ Принципи політичної рефлексії.
- ✓ Політична необхідність та випадковість. Дійсність та можливість.
- ✓ Політичні суперечності та гармонія в політиці.
- ✓ Якість, кількість, міра в політиці.
- ✓ Дія принципу заперечення в політиці.
- ✓ Місце та роль політичного рішення в системі політичного пізнання.
- ✓ Мета та результат у політичному пізнанні та політичній практиці.
- ✓ Метод узагальнення в системі політичного пізнання та політичної практики.

- ✓ Загальні зв'язки та взаємодія в політиці.
- ✓ Зв'язок та розвиток – основні принципи діалектики політики.
- ✓ Система взаємодії та взаємозв'язків внутрішніх елементів політичної системи.
- ✓ Прогресування суспільно–політичних відносин як взаємодія інтересів влади та власності.
- ✓ Суть політичного розвитку, його історичні форми та детермінанти.
- ✓ Поступальність розвитку політичних процесів.
- ✓ Ідея політичного розвитку в провіденціалістській світській філософії Ж.Бодена та Ф.Бекона.
- ✓ Ідея циклів та ритмів в історичному розвитку у політико–правових поглядах Д.Віко та О.Шпенглера.
- ✓ Принципи історизму в політиці як вияв закономірностей розвитку суспільства.
- ✓ Історична відповідальність та політика.
- ✓ Загальні та етапні суперечності в політиці.
- ✓ Історичне та логічне в історичному процесі.
- ✓ Принцип історизму у практиці будівництва української держави.
- ✓ Сутність детермінантних основ явища, факту, поступку в політиці.
- ✓ Неперервність причинно–наслідкових зв'язків у політичних процесах.
- ✓ Причина та умова виникнення політичного явища, факту.
- ✓ Політична доцільність, її сутність.
- ✓ Політична діяльність як фактор спричиненості.
- ✓ Системність політичних відносин та політичної діяльності.
- ✓ Політичні відносини як система, їх функції.
- ✓ Політична діяльність як система, її функції.
- ✓ Суть природних та соціальних систем.
- ✓ Ідеальні мотиваційні основи політичної діяльності, їх системність.
- ✓ Буття політичної влади.
- ✓ Самовідтворення влади та ідеологія мілетаризму.

- ✓ Принцип універсальності влади.
- ✓ Суспільне буття політики та влади.
- ✓ Принцип політичної онтології.
- ✓ Співвідтворення влади через ідеологію модернізації.
- ✓ Концепція «полюсів росту» Ф.Перру та А.Сові.
- ✓ Проблема часового простору в суспільних науках.
- ✓ Плюралізм типів соціального часу.
- ✓ Політичний час та астрономічний час.
- ✓ Часові ритми, їх вплив на розвиток політичних процесів.
- ✓ Соціальні форми часового простору в політиці, їх типологія.
- ✓ Політичний простір, його структура.
- ✓ Геополітика як система зв'язків просторових та функціонально-політичних основ буття людини.
- ✓ Дивергенція та інтеграція в системі геополітичного перегрупування.

Тематика ндивідуальних завдань

- ✓ Становлення політичного, як відносно самостійної сфери життя суспільства.
- ✓ Що ви розумієте під онтологією світу політичного?
- ✓ Що ви розумієте під легітимністю влади?
- ✓ Що таке монополія на законне насилля?
- ✓ Соціально-філософський характер політичних цінностей.
- ✓ Що розуміють під словами «свобода представляє собою соціальну категорію»?
- ✓ Яких змін зазнала трактовка свободи починаючи з античності і до наших днів?
- ✓ Яка, на вашу думку, ціна свободи?

- ✓ Яким, на вашу думку, є співвідношення свободи та рабства?
- ✓ Політичний час як істотний ресурс влади.
- ✓ Простір та час як універсальні форми буття політичного.
- ✓ В якій мірі мораль визначає сутність та зміст політики?
- ✓ Яким, на вашу думку, є співвідношення професіоналізму та моралі в політиці?
- ✓ Що ви розумієте під висловом «політика є мистецтво можливого»?
- ✓ Що розуміють під методологією політичного дослідження?
- ✓ Буття влади та механізми її здійснення.
- ✓ Теоретичні підходи до трактування хронополітики.
- ✓ Геополітика: поняття та сутнісні характеристики.
- ✓ Принципи та сутнісні ознаки політичної онтології.
- ✓ Співвідношення політики і моралі в сучасному світі.
- ✓ Теоретичні засади політичної праксеології.
- ✓ Сутність та основні поняття політичної аксіології.
- ✓ Політична антропологія: концептуальні засади та категорії.
- ✓ Людина і політика: політико-філософське осмислення.
- ✓ Автономія особи як вища політична цінність.
- ✓ Теоретичні засади лібертаризму
- ✓ Сутнісні характеристики комунітаризму.

Питання для підсумкового контролю знань

1. Філософія політики як навчальна дисципліна.
2. Політико-філософські ідеї Сократа.
3. Теорія «ідеальної держави» та тоталітарної справедливості Платона.
4. Зародження концепції «громадянського» у вченні Аристотеля.

5. Теологічна філософсько-політична парадигма періоду Середньовіччя.
6. Лібертаризм. Автономія особи як вища політична цінність (Р. Нозік).
7. Егалітаризм: Р. Дворкін.
8. Комунітаризм як сучасна альтернатива ліберальній традиції (Ч. Тейлор, М. Волзер).
9. Обґрунтування антропологічної сутності політики у працях Ю. Хабермаса, Р. Нозіка.
10. Обґрунтування антропологічної сутності політики у працях Н. Лумана, О. Гьоффе.
11. Політика як компонент суспільної свідомості.
12. Теоретична та практична сфера політики.
13. Політична еволюція.
14. Ціннісні визначення політики.
15. Детермінанти політичних процесів.
16. Раціональність та ірраціональність в політиці.
17. Предмет та об'єкт філософії політики, її категорії та принципи пізнання політичної дійсності.
18. Місце людини в політичних процесах.
19. Принципи політичної антропології.
20. Проблеми політичної антропології в історії становлення політичної науки.
21. Індивід та почуття справедливості в політиці.
22. Людина та сенс її політичного існування.
23. Субсидіарність як принцип філософії урядування.
24. Індивід та почуття політичної солідарності.
25. Формальний та неформальний принципи у політичному самовизначенні людини.
26. Проблема справедливості у політичній філософії.
27. Суть духовного виробництва, його зв'язок з політичними процесами.
28. Духовність і прагматизм в політиці.

29. Суспільно–політичні відносини як міжіндивідуальний, міжгруповий обмін інформацією.
30. Суспільне життя як знакова система, символізм її змісту.
31. Суспільно–політичне виробництво і виробництво свідомості в політиці.
32. Суспільно політичний ідеал.
33. Соціальні функції політики як різновиду духовного виробництва.
34. Суб'єкти та об'єкти в політиці.
35. Місце гносеології в системі політичного знання.
36. Принципи співвідношення суб'єкта та об'єкта у пізнавальному процесі.
37. Історичні варіанти політичної гносеології.
38. Істинність та хибність у пізнанні політичних процесів.
39. Пізнання і політична практика.
40. Принципи політичної рефлексії.
41. Політична необхідність та випадковість. Дійсність та можливість.
42. Політичні суперечності та гармонія в політиці.
43. Якість, кількість, міра в політиці.
44. Дія принципу заперечення в політиці.
45. Місце та роль політичного рішення в системі політичного пізнання.
46. Мета та результат у політичному пізнанні та політичній практиці.
47. Метод узагальнення в системі політичного пізнання та політичної практики.
48. Загальні зв'язки та взаємодія в політиці.
49. Зв'язок та розвиток – основні принципи діалектики політики.
50. Система взаємодії та взаємозв'язків внутрішніх елементів політичної системи.
51. Прогресування суспільно–політичних відносин як взаємодія інтересів влади та власності.
52. Суть політичного розвитку, його історичні форми та детермінанти.
53. Поступальність розвитку політичних процесів.

54. Ідея політичного розвитку в провіденціалістській світській філософії Ж.Бодена та Ф.Бекона.
55. Ідея циклів та ритмів в історичному розвитку у політико–правових поглядах Д.Віко та О.Шпенглера.
56. Принципи історизму в політиці як вияв закономірностей розвитку суспільства.
57. Історична відповідальність та політика.
58. Загальні та етапні суперечності в пролітиці.
59. Історичне та логічне в історичному процесі.
60. Принцип історизму у практиці будівництва української держави.
61. Сутність детермінантних основ явища, факту, поступку в політиці.
62. Неперервність причинно–наслідкових зв'язків у пролітичних процесах.
63. Причина та умова виникнення політичного явища, факту.
64. Політична доцільність, її сутність.
65. Політична діяльність як фактор спричиненості.
66. Системність політичних відносин та політичної діяльності.
67. Політичні відносини як система, їх функції.
68. Політична діяльність як система, її функції.
69. Суть природних та соціальних систем.
70. Ідеальні мотиваційні основи політичної діяльності, їх системність.
71. Буття політичної влади.
72. Самовідтворення влади та ідеологія мілетаризму.
73. Принцип універсальності влади.
74. Суспільне буття політики та влади.
75. Принцип політичної онтології.
76. Співвідтворення влади через ідеологію модернізації.
77. Концепція «полюсів росту» Ф.Перру та А.Сові.
78. Проблема часового простору в суспільних науках.
79. Плюралізм типів соціального часу.
80. Політичний час та астрономічний час.

81. Часові ритми, їх вплив на розвиток політичних процесів.
82. Соціальні форми часового простору в політиці, їх типологія.
83. Політичний простір, його структура.
84. Геополітика як система зв'язків просторових та функціонально–політичних основ буття людини.
85. Дивергенція та інтеграція в системі геополітичного перегрупування.
86. Геополітика та цивілізаційна самосвідомість України: точки перетину.
87. Принципи утвердження політичного простору.
88. Проблема комунікативних зв'язків в геополітичному просторі держави.
89. Взаємовідносини між політикою та іншими організаційними й регулятивними системами суспільства.
90. Нормативність в політиці та культурі.
91. Політика та ідеологія.
92. Політика та право.
93. Природа сили політичної влади. Взаємодія регулятивних систем.
94. Політика як мораль. Суть відносин «влада – закон – мораль».
95. Політика та свобода. Відповідальність в політиці.
96. Закон та ідеологія як засіб та мета політики.
97. Проблема істинності влади та легітимація.
98. Способи легітимації політичної влади.
99. Перехідний період в суспільстві: умови, шляхи суперечності в легітимації та легітимації влади.
100. Суб'єкти та об'єкти легітимації політичної влади.
101. Суть політичної дії, історичні способи її вияву.
102. Соціокультурні суперечності сучасного суспільства.
103. Природа культурної гегемонії. Інформаційна нерівність та політичний гегемонізм.

Зразки тестових завдань

1. Політика та ідеологія, спрямована на відокремлення економіки однієї держави чи групи держав від економіки інших країн з метою створення замкнутої системи господарювання, зорієнтованої на самозабезпечення-це...

- автаркія
- абсолютизм
- монархія
- аристократія

2. Один з методів вивчення суспільних явищ з позиції психології поведінки індивіда-це...

- біхевіоризм
- екзистенціалізм
- структуралізм
- індивідуалізм

3. Ієрархічно організована система управління державою чи суспільством із допомогою особливого апарату, наділеного специфічними функціями та привілеями-це...

- бюрократія
- номенклатура
- елітаризм
- автаркія

Рекомендована література

- ✓ Гаєвський Б.А. Філософія політики. К.: Вища школа., 2005. 158 с.
- ✓ Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів. К.: Знання України, 2002. 180 с.
- ✓ Дискурс свободи : утопія та реальність вибору / Валерій Денисенко, Василь Климончук, Юрій Привалов. Львів : Астролябія, 2007. 211 с.
- ✓ Донченко О. А., Романенко Ю. В. Архетипи соціального життя і політика. К.: Либідь, 2001
- ✓ Дашутін Г.П., Михальченко М. І. Український експеримент на терезах гуманізму. К. : Парламентське видавництво, 2001. 336 с.
- ✓ Малахов В.А. Етика і політика: проблеми взаємозв'язку / В.А.Малахов, А.М.Єрмоленко, О.О.Кисельова та ін. – К.: Стило, 2001. – 215 с.
- ✓ Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія. — К.: КНЕУ, 2006. — С. 67—68.
- ✓ Климончук В. Політичні свободи в українському націогенезі: монографія. Львів: ПАІС, 2011. 478 с.
- ✓ Коломієць А. Є. Моральні аспекти політичної відповідальності / А. Є. Коломієць // Молодий вчений. - 2016. - № 3. - С. 577-582.
- ✓ Киричок О. Політика та мораль у письмовій спадщині Давньої Русі (на матеріалі «Повчання» Володимира Мономаха) / О. Киричок, О. Ківшик // Філософські обрії. — 2007. — № 18. — С. 51-60.
- ✓ Косьмій О. М. Чесність у політиці: аксіологічний аспект / О. М. Косьмій // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2014. - Вип. Спец. вип.. - С. 144-148.
- ✓ Ларіонова В. К. Моральні цінності та способи їх артикуляцій / В. К. Ларіонова // Аксіологічні аспекти трансформації сучасного українського суспільства : Всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 квітня 2007 р. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 184–185.

- ✓ Ларіонова В. К. Мораль і глобальні проблеми сучасності / В. К. Ларіонова // Дні науки філософського факультету – 2014 : матеріали доповідей та виступів Міжнар. наук. конф. (м. Київ 15–16 квітня 2014 р.). – К., 2014. – Ч. 6. – С. 173–175.
- ✓ Ларіонова В. К. Антропологічна спрямованість філософії неотомізму / В. К. Ларіонова, Л. В. Борисевич // Україна і Ватикан. – Вип. 1: Українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжнародних проблем. – Івано-Франківськ – К., 2008. – С. 412–418.
- ✓ Міщенко А. М. Особливості інтерпретації моральної дилеми в політиці на прикладі концепції Майкла Оукшота / А. М. Міщенко // Політикус. - 2016. - Вип. 1. - С. 21-24.
- ✓ Сорба О. Моральний вимір політики: етична політика та політична етика / О. Сорба // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. - 2013. - Вип. 3. - С. 84-94.
- ✓ Соловей А. М. Ханна Арндт про співвідношення політики і моралі / А. М. Соловей, В. Ю. Штерн // Панорама політологічних студій. - 2013. - Вип. 11. - С. 6-14.
- ✓ Тімашова В. М. Політична етика як невід’ємний супутній складник політичної сфери / В. М. Тімашова // Сучасне суспільство. - 2016. - Вип. 1. - С. 178-188.
- ✓ Титаренко О. Перспективи становлення політичної філософії / О. Титаренко // Політичний менеджмент. - 2008. - № 3. - С. 43-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2008_3_6
- ✓ Шайгородський Ю. Політика як міф і наукова діяльність / Ю. Шайгородський // Політичний менеджмент. - 2008. - № 6. - С. 30-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2008_6_5
- ✓ Петровський П. М. Парадигма як модель дослідження суспільно-владних відносин / П. М. Петровський. // Державне будівництво. - 2008. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_58

- ✓ Радченко О. В. Цінність в системі державного управління: категоріальний аспект / О. В. Радченко. // Державне будівництво. - 2008. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2008_2_6
- ✓ Бабкіна О. В. Нова філософія політики в множинності сучасного світу / О. В. Бабкіна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2011. - Вип. 6. - С. 5-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2011_6_3
- ✓ Маслак О. Тиранія як проблема філософії права та філософії політики / О. Маслак // Філософська думка. - 2014. - № 3. - С. 120-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2014_3_11
- ✓ Сорока М. В. Предметна диференціація політичної філософії та політичної науки як методологічна основа дослідження історії української політичної філософії / М. В. Сорока // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. - 2014. - Вип. 2. - С. 32-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2014_2_10
- ✓ Кремень В. Філософія історичного дискурсу в час політизації історії та історизації політики / В. Кремень, В. Ткаченко // Політичний менеджмент. - 2009. - № 3. - С. 26-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2009_3_5
- ✓ Сорока М. В. Методологічні засади дослідження історії української політичної філософії / М. В. Сорока // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. - 2014. - Вип. 3. - С. 26-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2014_3_9
- ✓ Пазенок В. Політична культура і демократія / В. Пазенок // Філософія політики : хрестоматія. – К. : Знання України, 2003. – Т.4. – С. 421–423.
- ✓ Попович М. Червоне ХХ століття / Мирослав Попович. – К.: АртЕк, 2005. – 888 с.

- ✓ Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» [Пер. з англ.] / Ч. Тейлор— К.: Альтерпрес, 2004. — 172 с.
- ✓ Філософія політики: підручник / Авт.-упоряд. : В. П. Андрущенко, В. С. Бакіров, М. І. Бойченко, Л. В. Губерський. – К. : Знання України, 2003. – 400 с.
- ✓ Усов Д. В. Історико-філософські виміри взаємин політики та моралі / Д. В. Усов // Антропологічні виміри філософських досліджень. - 2014. - Вип. 5. - С. 120-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Avfd_2014_5_14
- ✓ Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика: монографія. Вінниця: ФОП Барановська Т. П., 2017. 336 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/chaltseva-o.m.-publichna-politika-teoretichniy-vimir-i-suchasna-praktika_-_d_pdf.
- ✓ Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти : монографія. Луганськ, “Елтон-2”, 2010. 308 с.
- ✓ Olena BEREZOVSKA-CHMIL, Yuliia KOBETS, Nataliya MARCHUK, Mariana MISHCHUK and Vasyl MARCHUK. Political And Economic Tools To Support Decentralization Reform And Regional Development Policy In Ukraine. *37th IBIMA Conference on 1-2 April 2021. Cordoba, Spain.* (ISBN: 978-0-9998551-6-4, Published in the USA). p. 12034-12039
- ✓ Kravtsov, Semen; Orobets, Kostiantyn; Shyshpanova, Nataliia; Vovchenko, Oksana; Berezovska-Chmil, Olena. Progress and Challenges in Combating Corruption in Ukraine: Pathways Forward. *Journal of Strategic Security*. 17, no. 2 (2024): 28-43. DOI: <https://doi.org/10.5038/1944-0472.17.2.2223>
- ✓ Herbut, N., Rossikhin, V., Panchenko, V., Madryha, T., Berezovska-Chmil, O. Parliamentary Elections and the Gender Aspect: A Comparative Analysis of the Experience of Ukraine and Sweden. *Pakistan Journal of Criminology*, 2024, 16(1), pp. 161–180.

- ✓ Березовська-Чміль О. Порівняльний аналіз демократичного та авторитарного політичних режимів. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. Випуск 15, 2023. С.11-17. DOI 10.32782/2312-1815/2024-1-2
- ✓ Березовська-Чміль О. Політико-філософське осмислення тоталітаризму. *The Vth International scientific and practical conference «STUDY OF MODERN PROBLEMS OF CIVILIZATION»*. October 19-23, 2020 Oslo, Norway. P. 381-384.
- ✓ Olena Berezovska-Chmil. DIGITAL AUTHORITARISM IN THE MODERN WORLD. *Abstracts of IX International scientific and practical conference «SCIENCE AND PRACTICE, ACTUAL PROBLEMS, INNOVATIONS»*. 09-12 November 2021, Amsterdam, Netherlands. P. 475-477.
- ✓ Slobodianiuk, A (Slobodianiuk, Anatolii); Vonsovych, S (Vonsovych, Sergii); Berezovska-Chmil, O (Berezovska-Chmil, Olena); Nykorovych, YA (Nykorovych, Yurii-Andrii); Halipchak, V (Halipchak, Volodymyr). Political aspects of decision-making. *Ad Alta. Journal of interdisciplinary research*. 2023. Volume 13. Issue 2. Page 23-26.
- ✓ Dmytro Marieiev & Igor Chornyj & Olena Balaban & Julia Kobets & Olena Berezovska-Chmil & Natalia Shchur, 2023. Linguistic Means of Expressing the Category of Temporality in Modern Political Discourse, *World Journal of English Language*, Sciedu Press, vol. 13(4), pages 1-23, April. DOI: 10.5430/WJEL.V13N4P23

Навчально-методичне видання

Філософія політики

Методичні рекомендації

Укладач – к. політ. н. Березовська-Чміль О. Б.

Методичні рекомендації до вивчення курсу «Філософія політики» містять вступ, тематику лекцій, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, індивідуальні завдання, питання для підсумкового контролю знань, зразки тестових завдань, рекомендовану літературу.

Філософія політики: методичні рекомендації до вивчення курсу.
Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 56 с.